OECONOMUS ELEMZÉSEK

A szlovén-magyar kapcsolatok és a szlovén gazdaság helyzete

A szlovén-magyar külkapcsolatok a volt Jugoszláv tagköztársaságok államai közül a leginkább stabilnak és kiegyensúlyozottnak tekinthetőek. Míg Szerbiával és Horvátországgal is több diplomáciai nézeteltérés tarkította a külpolitikánkat, addig Szlovéniával gördülékenyen sikerült a felmerülő kérdéseket rendezni. Jelentős hatással volt a két ország viszonyára az is, hogy itt tartott a legrövidebb ideig a délszláv háború miatti átmenet, ezzel együtt gazdasági helyzetét is sikerült gyorsan átszervezni és megfelelő szintre állítani. Elemzői sorozatunkat Szlovéniával folytatjuk, ahol a szlovén gazdaság helyzete mellett áttekinthetjük a fontosabb mérföldköveket a szomszédos állam és Magyarország viszonylatában, valamint azokat a területeket, amelyek kihívás elé állítják a közép-európai államot.

2023. MÁJUS

A szlovén-magyar kapcsolatok és a szlovén gazdaság helyzete

Szerző: Szigethy-Ambrus Nikoletta

Szlovénia történelmében, ahogyan a legtöbb közép-kelet-európai állam esetében is, kiemelt jelentősége van annak, hogy egyes időszakokat milyen államszervezeti formában töltött. A középkor évszázadaiban főként a Habsburgok irányították a térséget, majd később az Osztrák-Magyar Monarchia részévé vált a terület. Az 1918-as események miatt a szlovének a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz csatlakoztak, amely később, 1929-ben Jugoszláv Királyság néven működött. A második világháború során, ahogyan a többi régióbeli állam területét, úgy ezt is német, olasz és magyar megszállás alá vonták. 1945 decemberétől a Jugoszláv Föderatív Népköztársaság, majd 1963-tól a Jugoszláv Szocialista Föderatív Köztársaság része lett (Szilágyi, 2006). Ebben a formációban Szlovénia önálló tagköztársaságként létezett, viszonylag széles körű döntési jogkörrel, amely jó hatással volt gazdasági helyzetére és fejlődésére is. A függetlenedési törekvések nem hagyták érintetlenül a térséget sem, ahogyan az előző Szerbiát bemutató elemzésben is láthattuk, 1991. június 25-én Szlovénia kikiáltotta függetlenségét. A Jugoszláv Néphadsereg ugyan megpróbálta visszaállítani a korábbi status quo-t, de július 7-re véget is értek a harcok, ezzel pedig a szlovén önállósodási törekvések révbe értek (Szilágyi, 2006). 2004 márciusától tagja a NATO-nak, ugyanez év májusától pedig az Európai Uniónak is. 2007. január 1-e óta az eurózóna tagja, így mindössze három évvel a csatlakozás után sikerült bevezetnie a közös fizetőeszközt, ami szintén alátámasztja az ország gazdasági és politikai berendezkedésének megfelelőségét. Szlovénia külkapcsolatai jók, ami főként földrajzi elhelyezkedésének is köszönhető: nyugatról Olaszországgal, északon Ausztriával határos, így a kereskedelmi lehetőségeit ezt szintén meghatározza. Tengerpartja révén további lehetőségek bővítik a széleskörű gazdasági együttműködéseit.

Ezen elemzés célja a szlovén gazdaság áttekintése mellett, hogy az ország külkapcsolatainak fejlődését és irányait is bemutassa. A magyar-szlovén viszony mellett áttekinthetjük a szomszédos országokkal való helyzetét, a fennálló vitás kérdéseket, valamint az Európai Unióval való kapcsolatát is.

Szlovénia gazdasága 1991 és 2010 között

A szlovén gazdaság fejlődési lehetőségeire nagy hatással volt, hogy a korábbi jugoszláv tagköztársasági rendszerben is a legjobban teljesítő és legeredményesebb állam volt. A volt Jugoszlávia GDP-jének mintegy ötödét, exportjának pedig harmadát ez az állam adta, még úgy is, hogy lakossága a teljes államszövetség kevesebb, mint tizedét tette ki (Medgyesi & Tóth, 2020). Az 1991-es függetlenség kivívását követően így erősebb alapokra támaszkodhatott, mint a többi tagköztársaság. Természetesen hozzá kell tennünk azt is, hogy mivel Szlovéniában az átmenet mindössze két hét alatt lezajlott, jelentősebb összecsapás és rombolás nélkül, így szerencsésebb helyzetből indult, mint azok az államok, ahol az első évek vagy akár évtized, az újjáépítésről szólt. A többi volt tagköztársasághoz képest a gazdaság stabilitásának köszönhetően az egyes makrogazdasági mutatók is kedvezőbben alakultak. Az infláció ugyan magas volt 1991-ben és 1993-ban is, tehát két évvel a függetlenedés után is kiugrónak tekinthető, ugyanakkor figyelembe kell vennünk azt is, hogy a déli szomszédjában háború dúlt, így ez jelentősen hatott a belső gazdasági környezetre is.

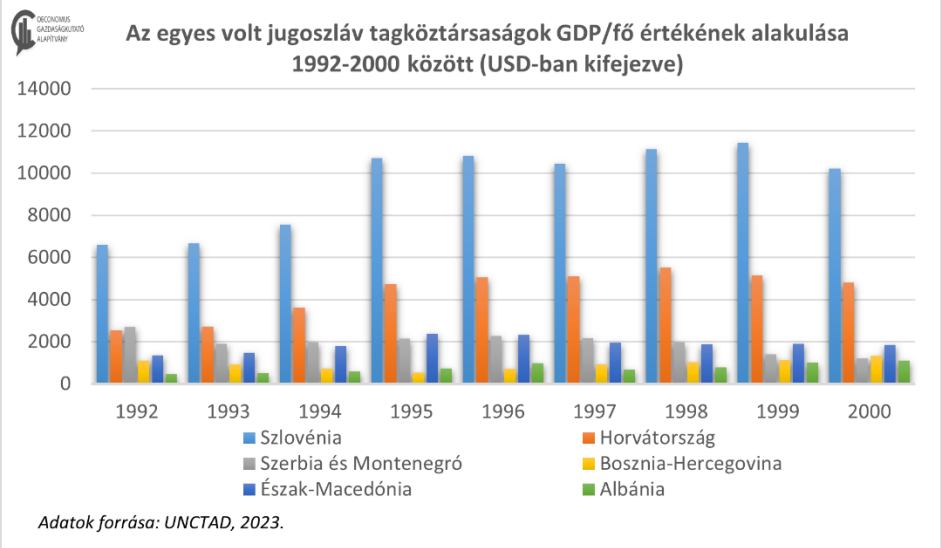

1. ábra: Az egyes jugoszláv tagköztársaságok GDP/fő értékének alakulása 1992-2000 között, USD-ban kifejezve (Adatok forrása: UNCTAD, 2023).

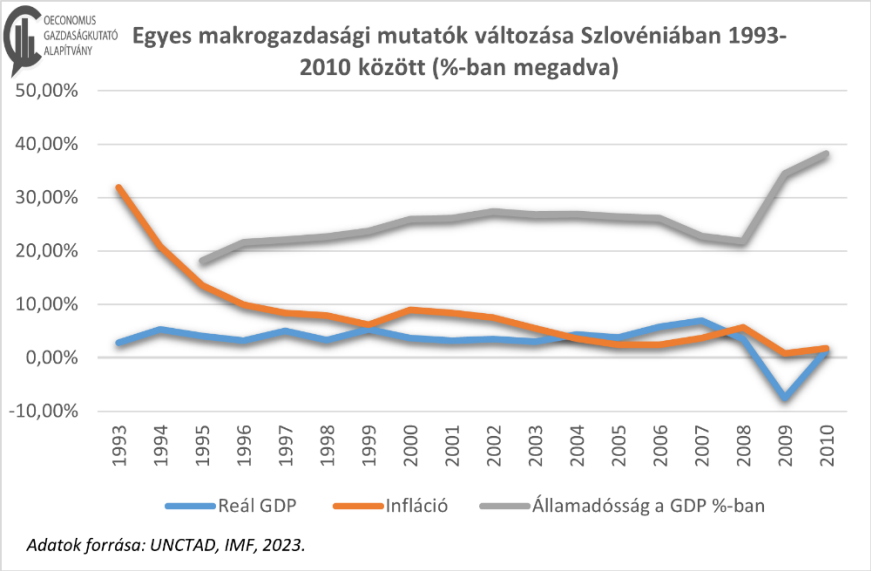

2. ábra: Egyes makrogazdasági mutatók változása Szlovéniában 1993-2010 között, százalékban megadva (Adatok forrása: UNCTAD és IMF, 2023).

Az ezredfordulóig változó tendenciával sikerült gazdasági növekedést produkálnia, sok esetben kisebb mértékben, mint az elvárható lett volna. Mindazonáltal ellentétben más, rendszerváltó államokkal, az államadósság nem növekedett kiugró szinten, egészen 2009-ig – amikor a gazdasági világválság szolgáltatta az okot – sikerült azt a GDP-hez viszonyított 30% alatt tartani (IMF, 2023). A gazdasági felzárkózás során három akadályt ugrott át: szocialista típusú helyett piacgazdaságot szervezett, regionális gazdaságból nemzetgazdaságot, jugoszláv tagköztársaságból helyett pedig az Európai Unióhoz csatlakozni kívánó önálló államot alakított ki (Szűcs R, 2007). A fejlettség számlájára írható az is, hogy Szlovénia korábban sem, mint balkáni állam, hanem mint közép-európai ország tekintett önmagára, így a még szocialista időkben is ez a szellemiség vált meghatározóvá. Munkaereje jóval képzetteb, mint a jugoszláv tagköztársaságoké volt, így a gazdasági nyitottság előnyeit is jobban ki tudta használni. Ugyanakkor a korábbi szervezésű gazdaságban több ponton is visszaköszönnek olyan szocialista jegyek, amelyek a függetlenedés után átszervezést, átgondolást igényeltek. A szlovén iparban nagy arányban jelentek meg és jelennek meg ma is a vegyi- és nehézipari, valamint kohászati ágazatok (Somai, 2015). Mivel mezőgazdasági lehetőségei korlátozottak, ezért szükséges volt ezeknek az iparágaknak a fenntartása, valamint további fejlesztése. Mára a gyógyszeripara és az aluminimumkohói meghatározók a szektor termelése szempontjából.

A tagköztársasági rendszer felbomlását követően Szlovénia külkereskedelmében is változások kezdődtek. A korábban jugoszláv piacokra szállított textil, tej és húsipari termékei számára új felvásárlókat kellett találnia, szerencsés földrajzi adottságainak köszönhetően azonban ezt az akadályt is sikerült gyorsan vennie.

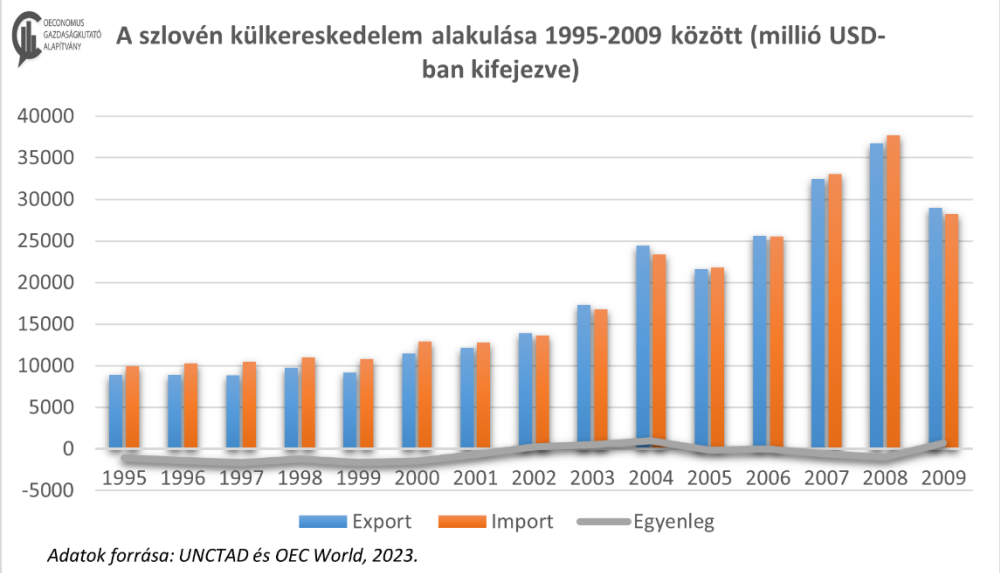

3. ábra: A szlovén külkereskedelem alakulása 1995-2009 között, millió USD-ban kifejezve (Adatok forrása: UNCTAD és OEC World, 2023).

1999-ben kivitelének közel 30%-át Németországgal bonyolította, jellemzően járművek és szállítóeszközök, elektronikai és műszaki berendezések, textilipari termékek, valamint fémek és nyersanyagok formájában (OEC World, 2023). A Szlovéniával szomszédos államok közül Olaszországgal, Ausztriával és Horvátországgal 1999-ben a teljes export 27,6%-át intézte. Külkereskedelmében az import egészen 2001-ig túlsúlyban volt az exporthoz képest, emiatt pedig deficit is kialakult, ami azonban nem tekinthető jelentősnek. Az import partnerek között Németország hasonlóan kedvező pozícióban volt, mint az exportnál (20,7% a teljes importból), ugyanakkor itt már megjelenik Franciaország is az első három behozatali üzletfél között. Innen jellemzően jármű- és motor alkatrészeket, finomított kőolajat, fémeket és üvegipari árut szállított az országba (OEC World, 2023). Exportja fokozatos növekedést produkált, 1995 és 2000 között 8 890 millió USD-ról 11 500 millió USD-ra sikerült emelni az értékét. Az ezredfordulótól fokozatosan egyre nagyobb összeget tett ki mind az exportban, mint az importban a szolgáltatások részaránya. Mindkét oldalon, a kivitelben és a behozatalban is túlnyomó többségében a szállítmányozási és utazási szolgáltatások foglalnak el nagy helyet, mindemellett pedig fokozatos növekedést mutat a jelzett időszakban a kivitelezési és a számítástechnikai-informatikai szolgáltatások köre is.

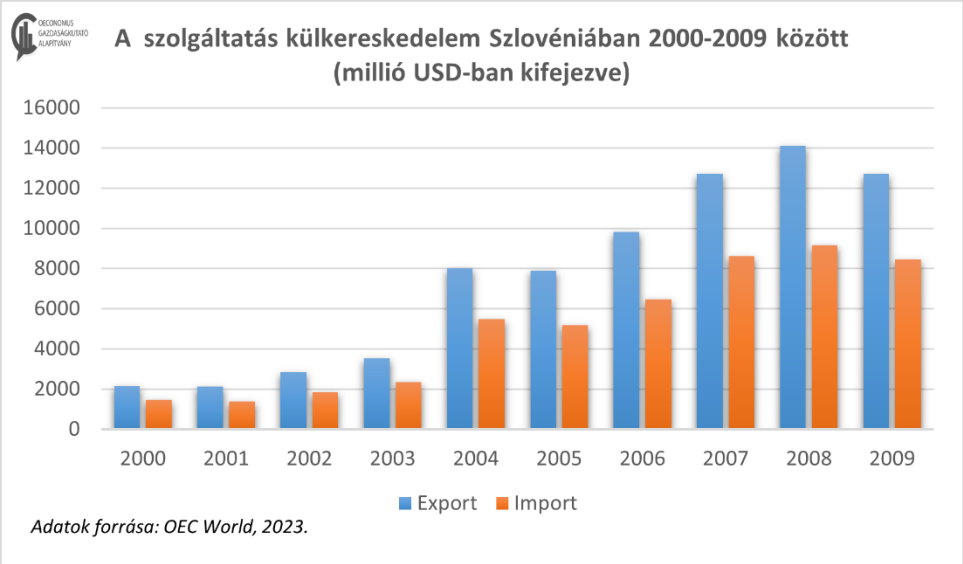

4. ábra: A szolgáltatás külkereskedelem Szlovéniában 2000-2009 között, millió USD-ban megadva (Adatok forrása: OEC World, 2023).

A politikai és gazdasági stabilitás lehetőséget teremtett a külföldi közvetlen tőke-befektetések áramlására is a szlovén gazdaságba. A 2000-es évekig viszonylag kisebb volumenű volt a beáramló FDI, 2001-től figyelhető meg a tőkekihelyezésekben erőteljesebb növekedés. Ennek hátterében a privatizáció viszonylag késői lecsengése áll, ugyanis a többi régiós országhoz képest itt 2000-2005 között kezdődött el a fontosabb állami vállalatok magánkézbe kerülése (Harangozó, 2021). A jellemzően nyugat-európai társaságok által végrehajtott befektetések elsősorban a kereskedelmi, feldolgozóipari, telekommunikációs és energetikai szektorokba irányultak.

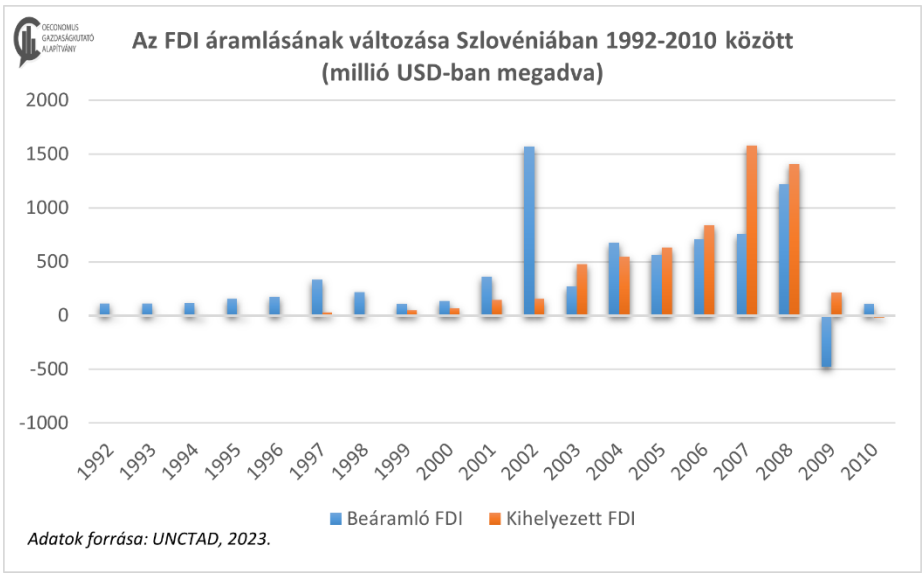

5. ábra: Az FDI áramlásának változása Szlovéniában 1992-2010 között, millió USD-ban megadva (Adatok forrása: UNCTAD, 2023).

Az Európai Unióhoz, valamint a NATO-hoz való csatlakozás már korán megfogalmazódott a szlovén politikai célok között, így az önállósodás megvalósulásától fokozott figyelmet szenteltek annak érdekében, hogy a gazdasági irányok ezeknek megfelelően alakuljanak. A 2004-es csatlakozást megelőző években a konvergencia kritériumok teljesítése így elsődleges volt a folyamatos gazdasági növekedés produkálása mellett. A költségvetési hiány és az államadósság, valamint az árfolyam-stabilitás tekintetében Szlovénia a balti-államokkal együtt stabil, pozitív helyet foglalt el, mindössze az árstabilitásra előírt referencia értéknél volt hiányosság az infláció tekintetében (Nagy, 2005). Viszont mivel évről évre sikerült csökkenteni az árszínvonalat, és a csatlakozás előtt már csak 0,2% százalékponttal volt a referenciaértéktől, így az Európai Unió ebben a kérdésben engedékenynek bizonyult (Nagy, 2005). Fontos volt az is, hogy az integrációs érettség tekintetében Szlovénia a régió országaihoz képest is előrébb járt, így mindezek nem csak a 2004-es csatlakozást, de a korai euróövezetbe való belépést is alapjaiban erősítették meg. A gyors monetáris integrációra hatással volt a szlovén kormány és jegybank közötti összhang is, így a közösen ki alakított szigorú és fegyelmezett szabályrendszer, nem okozott jelentős sokkot az új pénz bevezetését követően sem.

Annak ellenére, hogy a gazdasági helyzet stabil volt, valamint, hogy az euróövezethez való csatlakozással sikerült elkerülni az árfolyamkockázat miatt adódó akadályokat, a 2008-as 2009-es gazdasági válság mégis nyomott hagyott Szlovéniában is (Balogh, 2015). A főként elhúzódó recessziós hatások miatt csökkentek a főbb mutatók értékei: a GDP korábban nem jelzett mélységbe zuhant, az egy főre eső bruttó hazai termék értéke 7,9%-kal esett vissza 2009-re (UNCTAD, 2023). Az export, amely még 2008-ban rekordmagas, 36 731 millió USD-árt ért el, egy évvel később 28 946 millió USD-ra csökkent. A válság miatt csökkenő kereslet az importban is megmutatkozott, így viszont kiegyenlítődött a külkereskedelmi egyenleg is. Az éppen csak megélénkülni kezdő külföldi közvetlen tőke-befektetések 2008 után megtorpantak majd visszaestek és egészen 2011-ig nem is mutatták a növekedés jeleit (lásd 5. ábra). Mindezzel együtt a folyó fizetési mérleg egyenlege is romlott, ugyan az uniós csatlakozás idejétől hiány jelentkezett a mutatóban, mégis a válság miatt kibontakozó gazdasági nehézségek 2008-ra csúcsosodtak ki itt is.

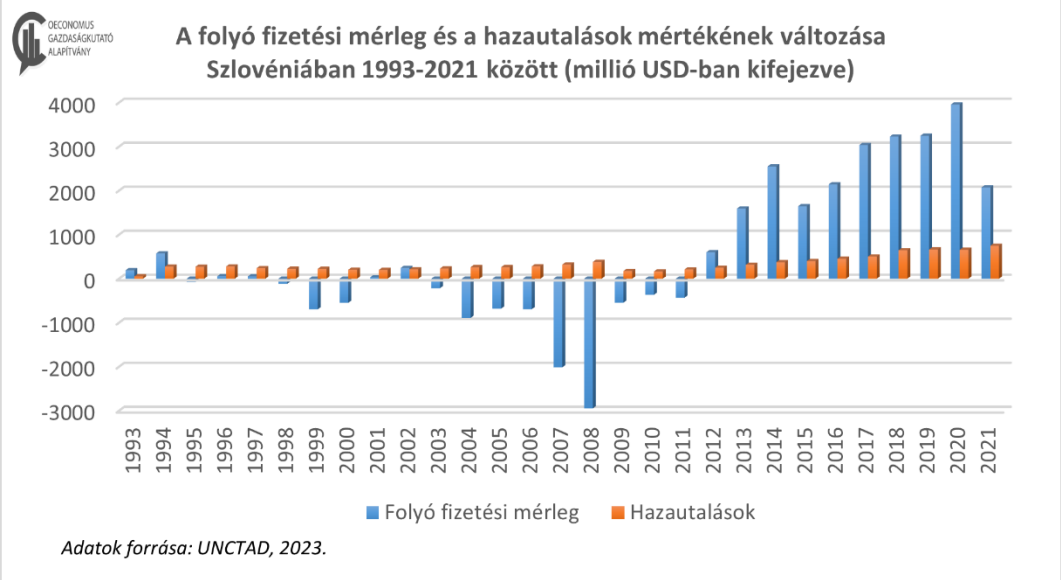

6. ábra: A folyó fizetési mérleg és a hazautalások mértékének változása Szlovéniában 1993-2021 között, millió USD-ban kifejezve (Adatok forrása: UNCTAD, 2023).

A gazdasági mutatók romlása közvetlenül hatott a társadalomra is, így például a 2008-as 4,4%-os munkanélküliségi ráta 2010-re 7,2%-ra emelkedett, valamint fokozódott a válság éveiben a kivándorlás is. 2005-ben 8 605 személy döntött amellett, hogy elhagyja Szlovéniát, a válság első évében, 2008-ban ez a szám 12 109 főre emelkedett, 2009-ben pedig elérte a 18 788 személyt. Ezáltal négy év alatt több, mint duplájára nőtt azok száma, akik elsősorban gazdasági érdekek miatt vándoroltak külföldre (Statistical Office of Slovenia, 2023). Természetes módon a hazautalások mértéke is csökkent, a korábbi, krízis előtti szintet csak 2014-ben kezdte ismét megközelíteni a tranzakciók mértéke (UNCTAD, 2023).

Szlovénia a függetlenné válást követően gyorsan tudott reagálni az új feladatokra, gazdaságának újraszervezése sikeresnek bizonyult még úgy is, hogy a válság és az euró bevezetése okozta sokk nehéz helyzetet teremtett az országban. Az integráció ilyen fokú mélyülése további lehetőségeket teremtett ahhoz, hogy aktív részese legyen a közép-európai térségnek, valamint az itt kibontakozó lehetőségeknek is.

Szlovén-magyar kapcsolatok 1991-2010 között

Az 1990-es évek magyar külkapcsolatainak alakításakor meghatározó volt a kibontakozó délszláv válság, valamint az itt élő magyar kisebbség helyzete. Míg Belgráddal és a vajdasági területekkel aktív párbeszédet tarott fenn az Antall-kormány, addig Szlovéniával valamivel nehezebben sikerült a partnerséget megszervezni. Mindazonáltal bizonyos értékek, mint a közös történelmi múlt, a keresztény értékrend és a jövőre vonatkozó demokratikus

elképzelések miatt Magyarország inkább Szlovéniához és Horvátországhoz érezte magát közelebb, mint Szerbiához (Szilágyi, 2004). Az önálló szlovén állam elismerése magyar részről kissé vontatottan ment végbe. 1991. januárjában Dimitrij Rupel szlovén külügyminiszter látogatott Budapestre, annak érdekében, hogy a magyar kormány mielőbb ismerje el Szlovénia függetlenségét. Néhány hónappal később, 1991. júniusában a magyarországi szlovén és a horvát nemzetiségek vezetői közösen, levélben fordultak az ország vezetőihez, amelyben kérték, hogy Magyarország ítélje el a jugoszláv katonai agressziót, valamint támogassa a szlovén és horvát függetlenségi törekvéseket és ismerje el Szlovéniát önálló államként (Szilágyi, 2004). A tényleges elismerés azonban csak 1992. január 15-én történt meg, ezzel együtt pedig a diplomáciai kapcsolatokat nagyköveti szintre is emelték a felek. Ugyanebben az évben sikerült elfogadniuk a barátsági és együttműködési szerződést is, amelyben a kétoldalú együttműködéseken túl, a gazdasági-kereskedelmi kapcsolatok fejlesztését, a műszaki-tudományos kooperációk kiszélesítését, valamint az egymás területén élő nemzetiségek jogainak védelméről is megállapodtak (1995. évi XLVI. törvény).

1996-ban, a szlovén és a magyar NATO csatlakozás támogatására aláírásra került egy háromoldalú megállapodás, amelyben hazánk Szlovénia mellett Olaszországgal is együttműködésre került a kérdésben (Nyusztay, 1999). Ez a szerződés azon túl, hogy az észak-atlanti szervezetbe való belépésünket segítette, mind Magyarország, mind pedig Szlovénia számára fontos olaszországi kapcsolatokat is hozott. A korabeli gazdasági cél, miszerint „*Magyarország célja, hogy Közép-Európa kereskedelmi és pénzügyi középpontjává váljon*”, szükségessé tette, hogy az olasz befektetők is megjelenjenek az országban (Nyusztay, 1999). Ehhez ez a megállapodás megfelelő kiindulópontot tudott biztosítani. 1999-ben a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Magyar-Szlovén tagozattal bővült. Az MKIK célja az új szekcióval a két ország közötti gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok ápolása, a gazdasági érdekek előmozdítása (ZMKIK, 2023).

A külpolitikai kiegyensúlyozottság, valamint a felmerülő vitás kérdések kompromisszumos rendezése elősegített a két ország közötti külkereskedelem bővülését is. A magyar aktívum 2007-ig meghatározó volt, ezt követően azonban a válság nehezítette a lehetséges szlovén részesedés növekedését.

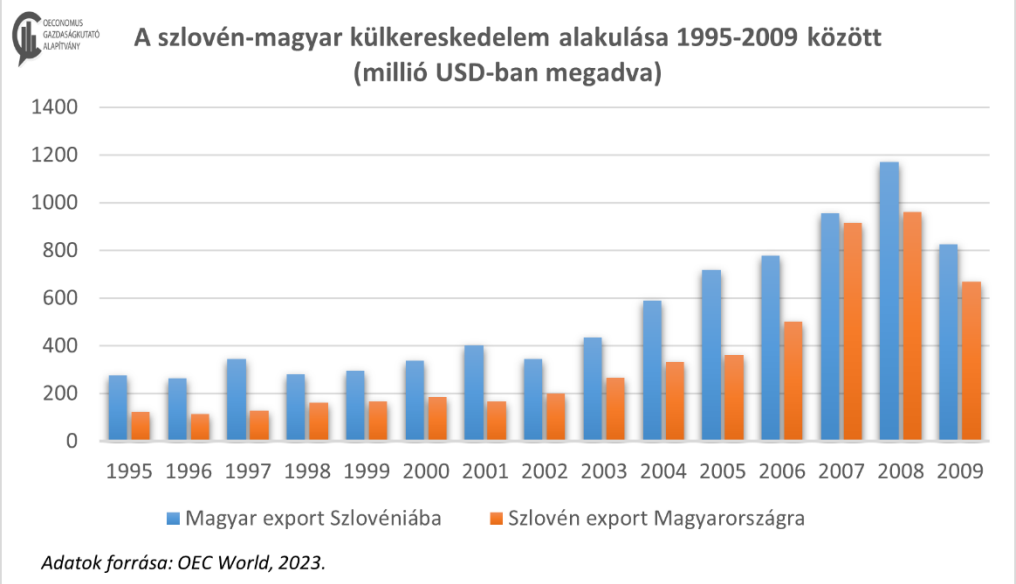

7. ábra: A szlovén-magyar külkereskedelem alakulása 1995-2009 között, millió USD-ban megadva (Adatok forrása: OEC World, 2023).

Magyarország az ezredfordulón többségében finomított kőolajat, kokszot, fémeket és nyersanyagokat, vegyipari termékeket, gabonaféléket (főként kukoricát), járműveket és élelmiszeripari termékeket szállított Szlovéniába (OEC World, 2023). Jelentős volt a magyar nyershús exportja, a teljes Szlovéniába irányuló magyar kivitel csaknem 4-4,5%-át a sertéshús exportja tette ki a 2000-es évek elején (OEC World, 2023). Szlovéniából hazánkba csomagolt gyógyszerek, járművek és alkatrészek, elektronikai berendezések, fémek, papír alapú termékek, valamint finomított kőolajt érkezett (OEC World, 2023).

A két ország közötti külkereskedelemben minden egyetértés ellenére alakult ki olyan kérdések, amelyek időnként beárnyékolták a további kereskedelmi fejlődéseket. Mindezek főként az 1990-es években és a 2000-es évek elején kerültek napirendre, leggyakrabban a mezőgazdasági árucserével, a közlekedési infrastruktúrával és a kisebbségek pénzügyi helyzetére vonatkozóan. A legnagyobb port kavaró konfliktus Szlovénia és Magyarország között 2002-ben történt, amikor nyugati szomszédunk állat-egészségügyi okokból az államhatáron elvégzendő állatorvosi vizsgálat addig érvényben lévő illetékének nagyságát miniszteri rendelettel 30-szoros nagyságúra emelte. Ennek eredményeként 2003 áprilisában mindkét ország intézkedéseket hozott egymással szemben, bizonyos árucikkek védelmében (Szilágyi, 2004). Az Európai Unióhoz való 2004-es csatlakozás nem tette lehetővé a későbbiekben a retorziók fenntartását, így ezt követően ismét a korábbi módon folytatódhatott a szlovén-magyar áruforgalom. Szintén hatással volt a további konfliktusmentes együttműködésekre a 2004-es szlovén-magyar határ menti regionális térségfejlesztési tanács létrehozása, amely elsődleges céljaként a helyi regionális gazdasági kapcsolatok

fejlesztésének kívánt bázist teremteni (Pap, 2007). A 2008-as gazdasági válságig a kétoldalú külkereskedelem dinamikusan bővült, a krízis utáni visszarendeződés pedig hasonlóan a szlovén gazdasághoz, 2011 körül kezdődhetett el ezen a területen is.

A külkereskedelem mellett a külföldi tőke-befektetések is lényeges szerepet töltenek be a szlovén-magyar kapcsolatokban. Ugyan a magyar részesedés itt is magasabb, akárcsak az export esetében volt, az elmúlt másfél évtized során azonban sikerült növelni a magyar piacra lépő szlovén vállalkozások számát. Magyarországon a legjelentősebb beruházó 2008-ig a Gorenje és a Li-Permix vállalatok voltak, utóbbi állati takarmányok előállításával foglalkozik (Pap, 2007).

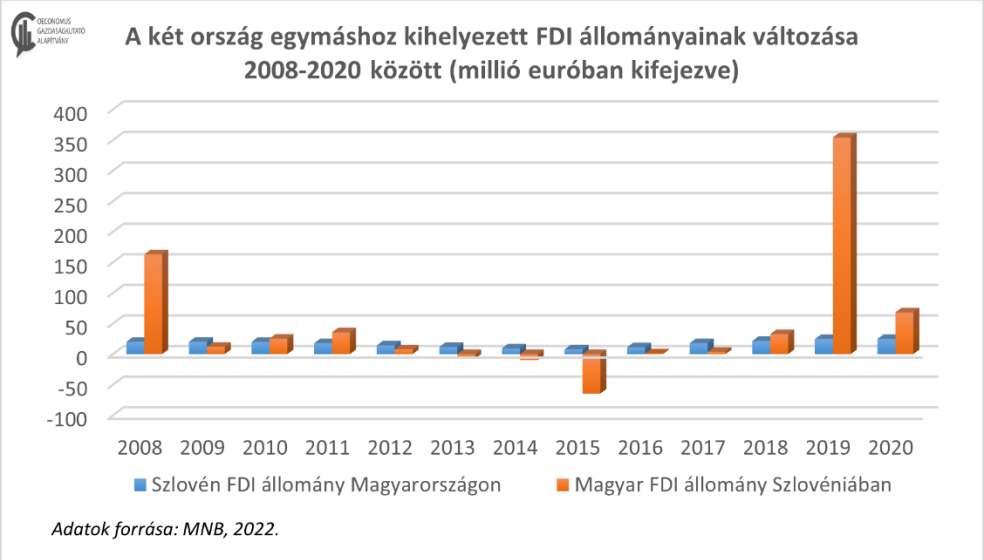

8. ábra: A két ország egymáshoz kihelyezett FDI állományainak változása 2008-2020 között, millió euróban kifejezve (Adatok forrása: MNB, 2022).

2006 végén a szlovén tőkebefektetések Magyarországon 18 millió euró körül mozogtak, a magyar befektetések Szlovéniában pedig elérték a 25 millió eurót (Pap, 2007). Magyarországról főként az olyan zászlóshajónak tekinthető társaságok léptek itt piacra, mint a MOL, valamint a kétezres évek elején a Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi Zrt. is megvetette lábát a szomszédos országban. 2005-ben a budapesti székhelyű TriGránit nyerte le azt a 250 millió euró értékű tendert, amely révén a ljubljanai városközpont új arculatát és kivitelezését készíthette (Pap, 2007).

Szlovénia és Magyarország bilaterális együttműködéseinek fokozására 2007-től együttes kormányülések kerültek megtartásra, így mára több, mint 60 államközi egyezmény és tárcaközi megállapodás érvényes a két ország között (Szűcs R., 2009). Kiemelt terület ezeken az egyeztetéseken a határon átnyúló együttműködések, amelyhez megfelelő keretet szolgáltatott a 2007-2013 között érvénybe lévő Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló

Együttműködési Program. A stratégiai célkitűzés szerint a határmenti régió olyan területet képviselhessen, amely kulturális, egészségügyi és természeti szempontból is kiváló élet- és munkakörülményeket biztosít. A programban három prioritás került megfogalmazásra:

1. Az együttműködési terület vonzerejének növelése;
2. Fenntartható fejlődés;
3. Technikai segítségnyújtás (SI-HU, 2013).

A program célterülete Magyarországon Vas és Zala, míg Szlovéniában Pomurje és Podravje megyék voltak. A pályázati támogatásra jogosultak voltak regionális és helyi hatóságok, állami vagy helyi önkormányzatok által létrehozott köztestületek, civil szervezetek, kamarák, működtetési célú non-profit magánjogi jogi személyek és gazdasági fejlődést elősegítő intézmények és személyek is. A program finanszírozását 85%-ban az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) biztosította, ami több, mint 27 millió eurót tett ki (SI-HU, 2013).

Szlovénia és Magyarország között a kétoldalú kapcsolatok megfelelő alapot teremtettek a gazdasági és határokon átnyúló együttműködések megvalósításához. A felmerülő vitákat sikerült áthidalni, jelenleg a szomszédos országok közül az egyik fontos partner a magyar külkereskedelemben dél-nyugati szomszédunk. A kereskedelmi célok elérése mellett 2010 után egyre nagyobb hangsúlyt kapott a két ország területén élő szlovén és magyar nemzetiségek lehetőségeinek bővítése is.

Szlovénia gazdasága 2010-től napjainkig

A 2008-as 2009-es gazdasági világválság miatt az addig stabil szlovén gazdaság jelentős visszaeséseket szenvedett el, a korábbi szintre való felzárkózás pedig csak 2012 után tudott megindulni (Kurucsai et. al., 2012). A reál GDP-ben először 2014-ben sikerült pozitív értéket, tehát növekedést produkálni, az infláció pedig viszonylag alacsony tudott a válság éveiben is maradni, ami köszönhető annak, hogy 2007-ben bevezetésre került az euró. A korábbi alacsony szintű államadósság a 2008 utáni években egyre magasabbra nőtt, 2014-ben átlépte a GDP arányos 80%-ot is. A válság rámutatott arra, hogy a szlovén vállalati szektor mennyire sérülékeny. 2008 után több olyan nagy társaság, amely addig meghatározó volt a szlovén gazdaságban, súlyosan eladósodott, több fizetésképtelenné vált, egyes esetekben pedig csődbe jutott. Gyakori okként tűnik fel a vállalati háttérben a nem megfelelő irányítás, elaprózott tulajdonosi szerkezet, amelyek hatással voltak arra, hogy az adott társaság hogyan vészeli át a válság éveit (Harangozó, 2021).

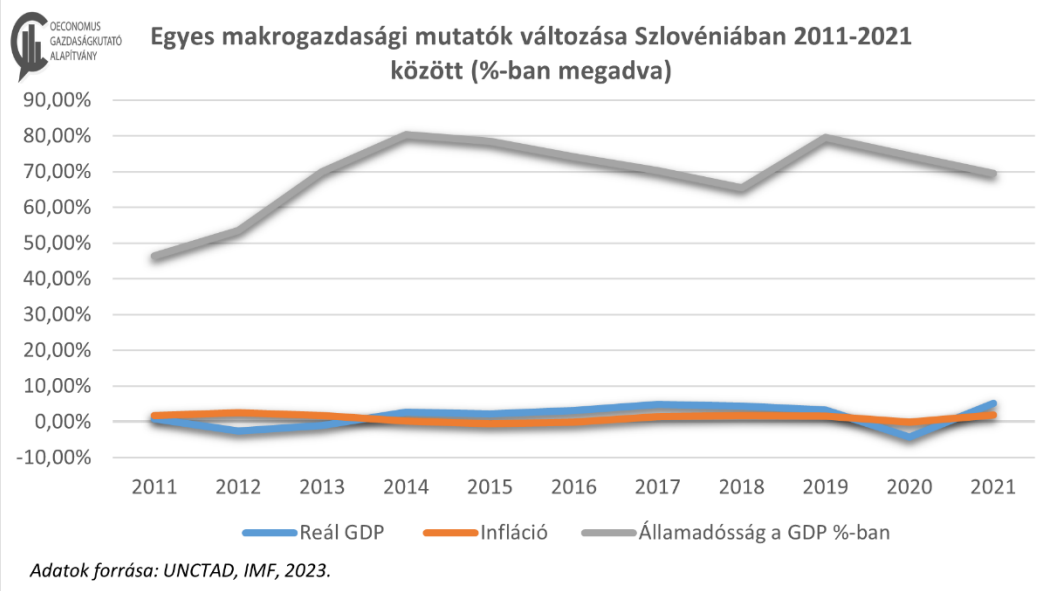

9. ábra: Egyes makrogazdasági mutatók változása Szlovéniában 2011-2021 között, százalékban megadva (Adatok forrása: UNCTAD és IMF, 2023).

A 2008 utáni években hozott átgondolt gazdaságpolitikai intézkedések pozitív hatása megmutatkozik a szlovén külső adósság állományának változásában is. 2008-ban 13 103 millió euró volt a nettó külső adósság összege, 2010-re 15 096 millió euróra emelkedett, viszont 2015-re sikerült 11 828 millió euróra csökkenteni. A tavalyi évben, 2022-ben már -3 701 millió euróra szorították vissza az állomány mértékét (National Bank of Slovenia, 2023).

A válságot követően az exportvezérelt gazdaságpolitika segítségével sikerült 2014-től fokozatos növekedést elérni, ezzel pedig kiegyenlítődni látszott a külkereskedelmi egyenleg, továbbá csökkent a munkanélküliség is. A korábbi 2013-as 10,1%-os munkanélküliségi rátát 2019-re sikerült 4,5%-ra mérsékelni (IMF, 2023).

A külkereskedelemben fokozatosan egyre nagyobb szerepet kapott a gyógyszerek kivitele. A gyógyszergyártás és a vegyészeti vállalatok már korábban is jelentős módon befolyásolták a szlovén gazdaságot és külkereskedelmet, viszont 2005-től ez a változás az exportban is egyre jobban tetten érhető volt. A két legnagyobb szlovén vállalat, a Krka és a Lek, termelési volumenük 90%-át exportálják (Koman, 2007). 2010-ben a csomagolt gyógyszerek részesedése a teljes exportban 7,8% volt, 2021-re 15,5%-ra sikerült növelni a termékek kivitelét (OEC World, 2023). A másik fontos ágazat, amelyre a külkereskedelem támaszkodhat az elektronikai eszközök és berendezések gyártása. Az ágazatban gyártott termékek árbevételének 70%-át külföldi piacokon termelik meg (Koman, 2007). 2010-ben 6 100 millió USD értékben exportált Szlovénia elektronikai cikkeket, valamivel több, mint egy évtized alatt pedig sikerült 10 200 millió USD-ra növelni az ágazat exportját (OEC World, 2023). Az olyan

márkák, mint a Gorenje, Kolektor, Danfoss, Eta Cerkno vagy a Hella Lux Slovenija megfelelő alapot biztosítottak a szlovén elektronikai ipar fejlődéséhez.

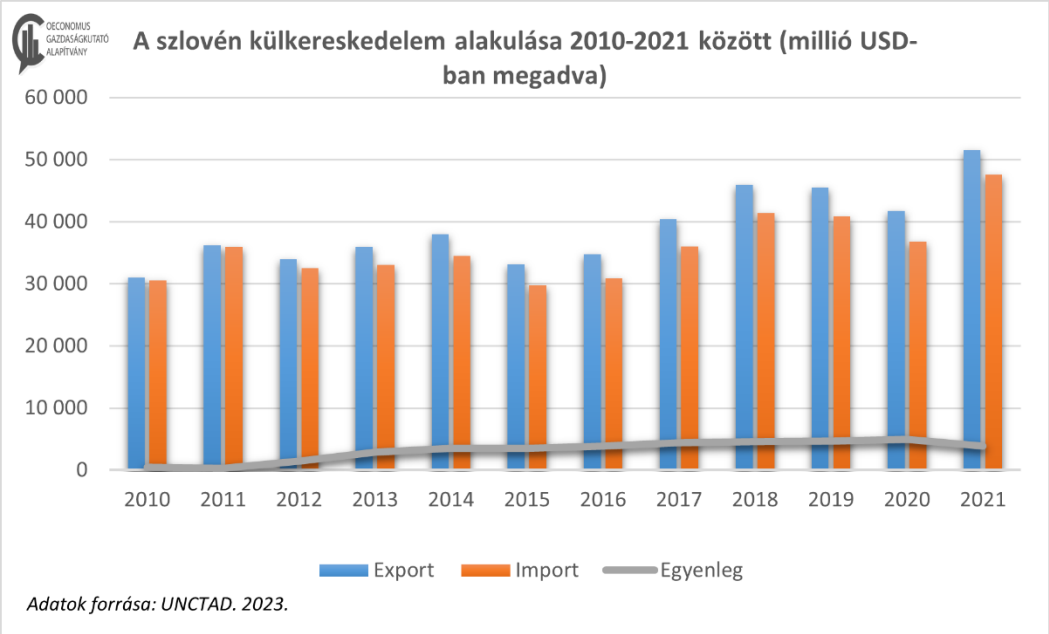

10. ábra: A szlovén külkereskedelem alakulása 2010-2021 között, millió USD-ban megadva (Adatok forrása: UNCTAD, 2023).

Külkereskedelmének iránya nem sokat változott a függetlenedése óta. Az Európai Unió és az európai államok piacai még mindig elsődlegesek a kivitel tekintetében, viszont más, Európán kívüli országok aránya mutat némi változást. Ugyan Németország megőrizte első helyét a szlovén export tekintetében, de 2010 óta csökkent az ide szállított áruk mértéke: korábban a teljes kivitel 19,4%-át vele bonyolította Szlovénia, 2021-ben azonban 17,4%-ra csökkent a forgalom. Szintén visszaesett az exportja Törökországgal, növekedett azonban az USA-val és Kínával is (OEC World, 2023). A folyó fizetési mérleg egyenlege (lásd 6. ábra) 2012 óta folyamatosan pozitív, nem jelez ezáltal hiányt, viszont egyre növekszik a hazautalások mértéke is, 2021-ben elérte a 747,2 millió USD-árt az ilyen jellegű tranzakciók összege (UNCTAD, 2023).

Az FDI áramlás ugyancsak kedvezően változott az elmúlt évtized során Szlovéniában. Korábban a beáramló FDI összegét gyakran meghaladta a kihelyezett tőke értéke, 2011 óta azonban ez a trend is megfordulni látszik. Az eddigi rekord év 2015-ben volt a beáramló külföldi közvetlen tőke-befektetések szempontjából, ekkor 1 675 millió USD-nyi FDI érkezett az országba (UNCTAD, 2023).

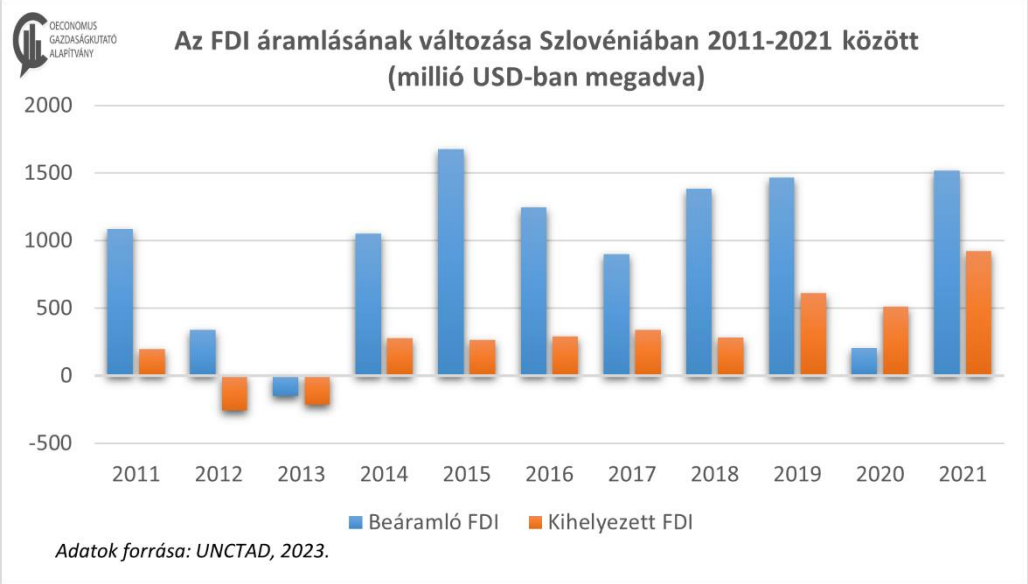

11. ábra: Az FDI áramlásának változása Szlovéniában 2011-2021 között, millió USD-ban megadva (Adatok forrása: UNCTAD, 2023).

A szlovén részről kihelyezett FDI értékek 2014 után fokozatos bővülést jeleznek, ezek iránya pedig elsősorban a nyugat-balkáni országok piacai. Ebben az esetben viszont inkább beszélhetünk a piacra való visszatérésről, mintsem új piacra lépésről, hiszen Szlovénia a jugoszláv rendszer felbomlása előtt is jelentős gazdasági potenciállal rendelkezett az államszövetségen belül. Jelenleg a Szlovéniából kiáramló FDI 64,8%-a Horvátországba, Szerbiába, Bosznia-Hercegovinába és Észak-Macedóniába áramlik, a kelet-európai régiók közül pedig Oroszország az egyik legfontosabb célország e tekintetben (Harangozó, 2021).

2020-ban az új típusú koronavírus járvány miatt kialakuló válság egy megerősödött gazdaságot ért el Szlovéniában, így annak ellenére, hogy a 2019-es évhez képest a reál GDP 4,2%-kal csökkent, 2021-ben már pozitív, 8,1%-os növekedést tudott produkálni (UNCTAD, 2023). A visszaesés jelentősen megmutatkozott az ipari termelésben, 2020-ban 6,2%-kal csökkent, az előző évhez képest, mindazonáltal 2021-ben már itt is növekedés volt tapasztalható (10,2%-os növekedés 2020-hoz képest). A megváltozó gazdasági lehetőségek hatására az árszínvonal is módosult, a 2020-as -0,05%-os deflációt egy évvel később 1,91% infláció váltotta fel, 2022-ben pedig elérte a 8,8%-ot az éves átlagos pénzromlás mértéke (IMF, 2023). A járvány miatti időszakos bezárások, valamint vállalati szintű átszervezések nem érintették negatívan a munkaerőpiacot, ugyanis a munkanélküliségi adatok nem mutattak növekedést, inkább a 2020-as 5%-os szintről tovább csökkentek, elérve 2023 első negyedévére a 3,9%-ot (IMF, 2023). A gazdaságban két szektort viselt meg jelentősen a járvány miatti helyzet: az autóipart és a turizmust. Az autóipar már 2020 előtt is komoly gondokkal küzdött, így nem volt meglepő, hogy a megváltozott gazdasági környezet tovább

fogja rontani a helyzetet. 2020-ban az új közúti járművek eladása 25%-kal csökkent az előző évhez képest, így a GDP 10%-át adó szektorban rendkívül nehéz helyzet alakult ki (Klein et. al., 2021). A turizmusban hasonlóan rossz eredmények születtek: míg 2019-ben a GDP közel 10%-át biztosította, addig 2021-ben 5,3%-ra csökkent ez az érték. A járvány előtt évente átlagosan 6-6,2 millió turista érkezett Szlovéniába, addig 2021-ben 4,02 millióan látogatták meg az országot és ezzel a vendégéjszakák száma is jelentősen lecsökkent. A helyzet orvoslására a szlovén kormány egy programot hirdetett, amely során elsőkörben 2020-ban 350 millió euró értékben biztosítottak kedvező áron turisztikai utalványokat (Republic of Slovenia, 2022). Ezt egy évvel később tovább bővítették 230 millió euró értékben, valamint felhasználhatóvá tették éttermekbe, sport- és kulturális tevékenységek felhasználására is. A támogatás segítségével sikerült javítani a szlovén turizmus sarokszámait, csökkentve a belföldi vendégek számát, valamint növelve azokét, aki külföldről érkeztek, főként Kelet-Európából. Mind az autóipar, mind a turizmus esetében a járvány miatti gazdasági nehézségek rávilágítottak a reformok szükségességére, valamint arra, hogy az ágazatokat fejleszteni szükséges ahhoz, hogy egy újabb válság esetén ne legyenek kitéve ekkora veszélynek.

A 2022-es év orosz-ukrán háborús eseményei nem hagyták érintetlenül a szlovén gazdaságot sem. Energiahordozóinak jelentős részét Oroszországból importálta: 2021-ben 396 millió USD-árt tett ki az Oroszországgal folytatott kereskedelemből származó importjának értéke, amelyből 239 millió USD volt a különböző energiahordozók behozatali összege. Ezek jellemzően üzemanyagok, finomított kőolaj, szén-brikett és vazelin voltak (OEC World, 2023). A tavalyi év során jelentősen emelkedett mind az exportja, mind pedig az importja a kelet-európai állammal: a kiviteli oldalon 1 240 millió USD volt az Oroszországba szállított áruk értéke, a behozatali részen pedig 1 430 millió USD (UN COMTRADE, 2023). A korábbi évekhez képest mindkét külkereskedelmi arányszám értéke nagyot emelkedett az orosz partnerrel, annak ellenére is, hogy a háború miatt kiszabott szankciók elfogadását Ljubljana is sürgette. Az ország energiafelhasználásában nagy szerepet játszanak a szénerőművek, amelyek megfelelő működtetéséhez 2022-ben egy indonéziai szénbányával is szerződtek a zavartalan alapanyag ellátásának érdekében (Virág, 2022). A szlovén energiamixben túlnyomó az atomenergia (37%), a vízenergia (30%) és a már említett szén (26%). Emellett kis részben megjelenik a földgáz (4%), a biomassza (2%) és a napenergia (2%) is (Richie, et al., 2022).

A szlovén-magyar és a régiós kapcsolatok 2010-től

A 2010 utáni szlovén-magyar együttműködések nagyrészt a gazdaságfejlesztési, valamint határmenti régiók felzárkózására irányultak. A két ország egymás közötti külkereskedelme

mindemellett fokozatosan növekedett és növekszik ma is. A 2010 előtti években tapasztalható jelentős magyar aktívum mellett egyre nagyobb teret foglal el a szlovén export hazánkba irányuló részesedése. Ennek hátterében a korábban már említett, a 2008-as válság leküzdésére szolgáló, exportvezérelt gazdaságpolitikai döntések állnak.

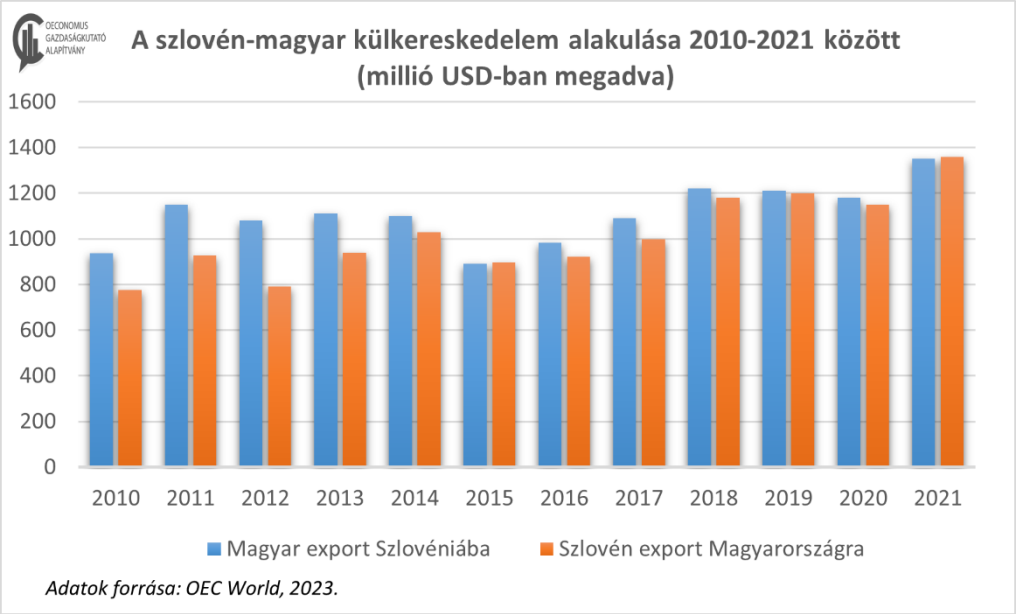

12. ábra: A szlovén-magyar külkereskedelem alakulása 2010-2021 között, millió USD-ban megadva (Adatok forrása: OEC World, 2023).

2015-től már egyre inkább megfigyelhető a magyar és a szlovén export közötti kiegyenlítődés mértéke, az elmúlt években pedig immár folyamatossá vált ez a trend. A termékszerkezet tekintetében a korábbiakhoz képest nem történt változás, hasonlóan a 2000-es évek elején rögzítettekkel, a Szlovéniából érkező áru jelentős részét járművek, alkatrészek, gyógyszerek, finomított kőolaj, egyes élelmiszeripari termékek teszik ki (OEC World, 2023). Magyarország felől szintén megegyező a külkereskedelmi áruk fajtája a korábbiakkal.

A két ország közötti FDI befektetésekben az elmúlt évtized során főként magyar részről történtek jelentősebb akvizíciók (lásd 8. ábra). A magyar tulajdonú Bravophone, amely a Bravogroup Holding cégcsoport tagja, 2012-ben kezdte meg működését, nem sokkal ezt követően pedig régiós terjeszkedésbe is kezdett, amelyhez a szlovén piac megfelelő perspektívát nyújtott. 2015-ben a szerszámgyártással foglalkozó Naton Kft. nyitott Muraszombaton ügyviteli egységet, valamint szintén az elmúlt egy évtizedben kezdte meg Szlovéniában működését a Varis Kft., a szállítmányozással foglalkozó RailCargo, továbbá a Wrigley és a Silkem Kft. 2019 óta az OTP Bankcsoport is részese a magyar eredetű társaságoknak az országban (Jakó, 2021). A társaság a bankhálózaton túlérő befektetési projektek megvalósításában is tevékenyen részt vesz. 2020 decemberében került aláírásra

Ljubljanában az a szándéknyilatkozat, amelyben a vállalat a szlovén főváros intermodális csomópont fejlesztésére irányuló, korábbi nevén Emonika projektet kivitelezheti. A beruházási program egy vasút- és buszállomást, szállodát, szórakoztató- és bevásárlóközpontot is magába foglaló komplexum megvalósítását tervezi 2022-től, várhatóan kétéves határidővel (Jakó, 2021). Szlovén részről az elmúlt időszak egyik legnagyobb beruházása Magyarországon a gyöngyösi Hidria Bausch Kft. létrehozása volt, amelynek fő profilja a fémmegmunkálás, az ebből előállított termékeket pedig az autóiparban tudják hasznosítani.

A kétoldalú együttműködések folyamatos lehetőséget teremtenek Szlovénia és Magyarország számára ahhoz, hogy gazdasági és kereskedelmi kapcsolataikat tovább mélyíthessék. Miután 2013-ban véget ért a határon átnyúló együttműködési program, 2014-ben új orientáció került meghirdetésre, amely 2020-ig tervezett kooperációt. Az Interreg V-A Szlovénia – Magyarország Együttműködési Program, az európai kohéziós politika keretében valósulhatott meg. A cél a két ország határmenti térségeinek közös fejlődése, fejlesztése. Magyarországról Zala és Vas megyék, míg Szlovéniából Podravje és Pomurje régiók vettek részt a fejlesztési akcióban. Az együttműködés két prioritási tengelyt határozott meg:

1. A természeti és kulturális örökség megőrzése, védelme, elősegítése és fejlesztése;
2. Állampolgárok és intézmények közötti együttműködések támogatása (Interreg V-A Szlovénia-Magyarország Együttműködési Program, 2014-2020).

A 14,8 millió eurós támogatási keret az Európai Regionális Fejlesztési Alapból került lehívásra, amelyet a két ország, nemzeti társfinanszírozással egészített ki.

A Muravidék, valamint az itt élő magyar kisebbség helyzete és gazdasági lehetőségei régóta a magyar külpolitikai orientáció része, hasonlóan a többi határon túl élő magyar kisebbséghez. Annak érdekében, hogy a szlovéniai magyarok hosszú távon is élvezhessék az anyaország támogatását, különböző fejlesztési programot kerültek elfogadásra az elmúlt évtized során.

2017-ben került létrehozásra a Muravidéki Gazdaságfejlesztési Program, amely kiegészült a MURABA Korlátolt Felelősségű Európai Területi Társulással. A program célja a vegyesen lakott régióban a határokon átnyúló együttműködések élénkítése, támogatva mindezzel a fenntartható fejlődést, valamint elősegítve a nemzetiségek jogszabályban rögzített jogainak érvényesítését, az anyanemzettel való kapcsolattartást, különös tekintettel a nyelv és a kultúra védelmére, ápolására (MURABA, 2023).

2022 februárjában Lendván került aláírásra magyar és szlovén részről egy újabb gazdaságfejlesztési megállapodás, amely a 2022-2026 közötti időszakra vonatkozóan fogalmaz meg vállalásokat. A dokumentumban a felek a Mura- és a Rába vidékének

fejlesztését irányozták elő, amelyhez évente 5-5 millió euró támogatást biztosítanak (CESCI, 2022).

A 2022-es tavaszi szlovén és magyar választások, valamint az utána kialakuló új politikai spektrumok több kérdést is felvetettek arra vonatkozóan, hogy a két ország együttműködéseit milyen módon fogja befolyásolni az új szlovén kormány, valamint a megváltozó külpolitikai légkör. A korábbi Janez Janša által vezetett kormányt, dr. Robert Golob váltotta, aki nem csupán a politikai ideológia tekintetében tervez reformokat az országban. A belpolitikai szinten, valamint gazdasági fejlesztések tekintetében elsősorban a koronavírus járvány miatt még fellelhető nehézségek megoldását tűzte ki célul, az infláció mérséklését, a földgázellátását biztosítását, a dekarbonizációt, a digitalizációt, a megújuló és nukleáris erőforrások használata felé való elmozdulást (Németh, 2022). Szintén fontosnak tartja az előző kormány által, Golob véleménye szerint, leépített jogállamisági mechanizmusok visszaépítését, a demokratikus értékek visszarendezését.

Külpolitikájában ugyancsak markáns változásokat hozhat a következő néhány év. Az új külügyminiszter, Tanja Fajon, prioritásnak határozta meg a „mag-európai országok" közé való visszatérést, ezzel együtt pedig a szakítást a visegrádi országokkal fenntartott korábbi kapcsolatok külpolitikai irányában (Total Slovenia, 2022). A nyugat-balkáni országokkal folytatná a korábban megkezdett együttműködéseket, ezáltal támogatná Bosznia-Hercegovina tagjelölti státuszát és mielőbbi felvételét az Európai Unióba, valamint Koszovó vízumliberalizációs törekvéseit is (Németh, 2022). Horvátországgal fenn kívánja tartani a partnerséget, amelyhez a jövőben energetikai együttműködéseket is előirányzott. Ennek részeként bővítenék a krskói erőművet és részt vennének a katari cseppfolyósított földgáz beszerzésekben is (Ralev, 2022). A korábbi horvát-szlovén tengeri határvita kapcsán kizárólag azt az álláspontot fogadják el, amelyet a nemzetközi bíróság is kimondott, s amely Szlovénia számára kedvező feltételekkel bír (Lőrinczné, 2011). Mindazonáltal a két ország együttműködésére nem hat közvetlenül a konfliktus, amelyet jól bizonyít, hogy Szlovénia támogatását fejezte ki Horvátország euróövezeti és schengeni övezethez való csatlakozása során is (Total Slovenia, 2022).

Ukrajna és az orosz-ukrán háború kapcsán Golob és Fajon szintén eltérő véleménnyel kezelik a helyzetet, mint elődeik. Az új kormány megalakulását követően támogatásukról fejezték ki Kijevet, humanitárius segítségnyújtás mellett pedig aknamentesítést ajánlott fel Ukrajnának. Emellett egyértelműen kiállnak az ország Európai Uniós tagjelölti státusza, valamint jövőbeni csatlakozása mellett is (Németh, 2022).

Konklúzió

Szlovénia az 1991-es függetlenedése után sikerrel vette mindazokat az akadályokat, amelyek a többi, rendszerváltást megélő tagállamok számára akadálynak bizonyultak. Mindehhez azonban olyan gazdasági háttérrel rendelkezett, amely még a jugoszláv éra alatt is kiemelte a térség országai közül, lehetőséget teremtve a fejlődéshez. Szlovénia okkal nem sorolja magát a balkáni államok közé: fejlettsége, politikai berendezkedésének stabilitása, gazdaságának kiegyensúlyozottsága okot szolgáltat ahhoz, hogy Közép-Európa része legyen.

Magyarországgal való kapcsolatát ugyanez a fajta stabilitás jellemezte az elmúlt harminc év során. A térség országaival szintén egyensúlyi külpolitikára törekedett, a Horvátországgal való tengeri határvitán kívül a legtöbbször sikerült diplomáciai úton rendezni a vitás kérdéseket. A meggondolt politikai döntések nem csak a külpolitikában, de a nemzetgazdaságban is eredményesnek bizonyultak és a 2008-as válság után egy még erősebb rendszert sikerült kiépíteniük.

A szlovén-magyar kapcsolatok kedvező eredményű fenntartása nem csupán azért fontos, mert szomszédos államai vagyunk egymásnak, hanem azért is, mert számos lehetőség van még kiaknázatlanul az együttműködések területein. A jelenlegi változó geopolitikai és világgazdasági súlypontok ugyancsak okot szolgáltatnak a szorosabb partnerség kialakítására, amelyek hosszú távon is előnyösek lehetnek mind Magyarország, mind Szlovénia számára.

Felhasznált források

Balogh Imre (2015): Hitelválság szorításában a szlovén gazdaság: merre tovább? In.: Agrártudományi Közlemények, 2015(63). https://dea.lib.unideb.hu/items/297c459b-89cd-4087-aefb-775a4eae3ec4 Letöltve: 2023.04.25.

CESCI (2022): Magyar-szlovén gazdasági és fejlesztési megállapodást írtak alá. https://budapest.cesci-net.eu/magyar-szloven-gazdasagi-es-fejlesztesi-megallapodast-irtak-ala/ Letöltve: 2023.04.25.

Harangozó Dániel (2021): Szlovénia közvetlen tőkebefektetései a Nyugat-Balkánon. In.: KKI Elemzések, KE-2021/52.

IMF – Republic of Slovenia: https://www.imf.org/en/Countries/SVN Letöltve: 2023.04.25.

Interreg V-A Szlovénia-Magyarország Együttműködési Program 2014-2020: https://www.palyazat.gov.hu/interreg-v-a-szlovnia-magyarorszg-egyttmkdsi-program Letöltve: 2023.04.25.

Jakó Erika (2021): Külgazdaság és Külügyminisztérium – országinformáció Szlovénia. https://exporthungary.gov.hu/download/8/9f/b2000/Szlov%C3%A9nia%20V3.pdf Letöltve: 2023.04.25.

Klemen Koman (2007): Regionális esettanulmány: Szlovénia. In.: Interrregionális Innovációs Politika az Alpok-Adria-Pannónia Régióban. Tudományos és Technológiai Alapítvány. pp.136-148. http://www.rkk.hu/rkk/nyuti/pages/kiadvany_2007_CORINNA_hun.pdf Letöltve: 2023.04.25.

Caroline Klein – Jens Hoj – Gabriel Machlica (2021): The impacts of the COVID-19 crisis ont he automotive sector in Central and Eastern European Countries. OECD Economics Department Working Papers No.1658. https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/a7d40030-en.pdf?expires=1682423593&id=id&accname=guest&checksum=5CCAC0AF0FDCE66B2F8E23D3A7FF9D3F Letöltve: 2023.04.18.

Kurucsai Roland – Kurucsai Szabolcs – Szőke Ágnes: A szlovén csoda erőpróbája a válság viharában. In.: Válság és válságkezelés az Európai Unió kohéziós országaiban. 2012(13). http://acta.bibl.u-szeged.hu/57744/ Letöltve: 2023.04.25.

Lőrinczné Dr. Bencze Edit (2011): A regionális együttműködés kudarca, avagy a horvát-szlovén határvita. In.: Közép-Európai Közlemények, 2011 Vol. 4(2). https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/vikekkek/article/view/12043 Letöltve: 2023.04.25.

Magyar Nemzeti Bank – FDI statisztikák: https://hu-rmbbudapest.mnb.hu/statisztikak/fdi-statisztikak Letöltve: 2023.04.25.

Medgyesi Márton – Tóth István György (2020): Kelet-Közép-Európa legújabb felzárkózási kísérlete: harminc évvel a rendszerváltások után. In.: Társadalmi Riport 2020 (10). https://www.tarki.hu/sites/default/files/2020-10/015_038_Medgyesi_Toth_web.pdf Letöltve: 2023.04.06.

MURABA Európai Területi Társulás: https://muraba.hu/hirek-muravidek-rabavidek/ Letöltve: 2023.04.25.

Dr. Nagy Gyula (2005): A kibővült Európai Unió: gazdasági közeledés vagy szétfejlődés? In.: Hitelintézeti Szemle (4)3. https://www.bankszovetseg.hu/Content/Hitelintezeti/53Nagy.pdf Letöltve: 2023.04.07.

National Bank of Slovenia – External debt: https://px.bsi.si/pxweb/en/serije_ang/serije_ang__30_EOT__40_ZUNANJI_DOLG/?tablelist=true&rxid=fe14e948-252f-463f-95e1-398f338ff968 Letöltve: 2023.04.24.

Németh Ferenc (2022): Átalakuló politikai spektrum a szlovén parlamenti választások után. In.: KKI Elemzések, KE-2022/03. http://real.mtak.hu/144822/1/KKIElemzesek.KE-2022.33.pdf Letöltve: 2023.04.25.

Nyusztay László (1999): Szubregionális kezdeményezések Európában: a magyar-olasz-szlovén háromoldalú együttműködés (Kiindulópontok egy eurorégió-kutatáshoz). In.: EU Working Papers 1999(1). https://epa.oszk.hu/00000/00026/00003/pdf/euwp_EPA00026_1999_01_021-032.pdf Letöltve: 2023.04.20.

OEC World – Slovenia: https://oec.world/en/profile/country/svn?yearSelector1=2021&yearlyTradeFlowSelector=flow0 Letöltve: 2023.04.25.

Pap Norbert (2007): Magyarország és Dél-Európa. In.: Tér és Társadalom, Vol. 21. 2007(4). https://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/1143 Letöltve: 2023.04.15.

Radomir Ralev (2022): Slovenia, Croatia to consider joint investments in 2nd unit at Krsko NPP – PM Jansa. https://seenews.com/news/slovenia-croatia-to-consider-joint-investments-in-2nd-unit-at-krsko-npp-pm-jansa-778978 Letöltve: 2023.04.25.

Republic of Slovenia – Slovenia strengthening its tourism sector: https://www.gov.si/en/news/2022-04-01-slovenia-strengthening-its-tourism-sector/ Letöltve: 2023.04.25.

Hannah Ritchie – Max Roser – Pablo Rosado (2022): Slovenia: Energy country profile. https://ourworldindata.org/energy/country/slovenia Letöltve: 2023.04.25.

Statistical Office of Slovenia – Migration change of population: https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/en/Data/-/05I2006S.px/ Letöltve: 2023.04.25.

Somai Miklós (2015): Az állam szerepe a szlovén gazdaságban. VGI Műhelytanulmányok (109). http://real.mtak.hu/30560/ Letöltve: 2023.04.20.

Szilágyi Imre (2006): A szlovénok története. ELTE BTK. http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Szlavisztika/79Luk%E1cs/szloven-tortenelem.htm Letöltve: 2023.04.20.

Szilágyi Imre (2004): A magyar külpolitika és a délszláv térség 1990 után. In.: Külügyi Szemle, 2004(1). https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2004_01_Magyarorszeg_ees_a_deelszle_.pdf Letöltve: 2023.04.17.

Szlovénia-Magyarország Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013: https://www.palyazat.gov.hu/szlovenia_magyarorszag_hataron_atnyulo_egyuttmukodesi_program_2007_2013 Letöltve: 2023.04.25.

Dr. Szűcs R. Gábor (2007): Az első befutó: Szlovénia az euróövezetben. In.: EU Working Papers, Vol.10(1). https://docplayer.hu/21428834-Az-elso-befuto-szlovenia-az-euroovezetben.html Letöltve: 2023.04.05.

Dr. Szűcs R. Gábor (2009): Az első magyar-szlovén közös kormányülés, mint a nemzetközi tárgyalások megszervezésének és lebonyolításának gyakorlati példája. In.: EU Working Papers, 2009(4).

Total Slovenia (2022): Slovenia's next foreign minister plans returtn to EU Core, move away from Visegrad Group. https://www.total-slovenia-news.com/politics/10072-slovenia-s-next-foreign-minister-plans-return-to-eu-core-move-away-from-visegrad-group#google_vignette Letöltve: 2023.04.25.

Total Slovenia (2022): Slovenia support Bosnia's EU Candidate Status. https://www.total-slovenia-news.com/politics/10167-slovenia-supports-bosnia-s-eu-candidate-status Letöltve: 2023.04.25.

UNCOMTRADE – Slovenia: https://comtradeplus.un.org/TradeFlow?Frequency=A&Flows=X&CommodityCodes=TOTAL&Partners=0&Reporters=705&period=2022&AggregateBy=none&BreakdownMode=plus Letöltve: 2023.04.25.

UNCTAD – Real GDP: Total and per capita, growth rates, annual: https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx Letöltve: 2023.04.25.

UNCTAD – Goods and Services: Exports and Imports of goods and services, annual: https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx Letöltve: 2023.04.25.

UNCTAD – FDI: Inward and Outward flows and stocks, annual: https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx Letöltve: 2023.04.25.

UNCTAD – Personal remittances: https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=86 Letöltve: 2023.04.25.

Virág Sára (2022): Újraindult Szlovénia legnagyobb széntüzelésű hőerőműve. https://index.hu/gazdasag/2022/12/05/szlovenia-energia-hoeromu-szentuzeles-ujraindulas-villamosenergia-energiavalsag-megtakaritas-banyaszat/ Letöltve: 2023.04.25.

ZMKIK – Zala Megyei Kereskedelmi és Iparkamara – Magyar-Szlovén tagozat: https://zmkik.hu/gazdasagfejlesztes/mszt/ Letöltve: 2023.04.15.

1995. évi XLVI. törvény a Magyar Köztársaság és a Szlovén Köztársaság között Budapesten, 1992. december 1-jén aláírt barátsági és együttműködési Szerződés kihirdetéséről. https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500046.TV Letöltve: 2023.04.20.